

ÖDEME ŞEKİLLERİ (PAYMENT TERMS)

Öncelikle ödeme şekillerinin ne anlam taşıdığından kısaca bahsetmekte yarar görüyoruz.

Ödeme şekilleri; Uluslararası Ticarete; taraflar arasındaki para hareketinin milletlerarası düzenlenmiş prosedürlerine verilen addır. Toplam beş ayrı ödeme şekli bulunmaktadır.

Bunlar; Peşin ödeme, Mal Mukabili, Vesaik Mukabili, Kabul kredili ve Akreditif'tir.

Ödeme şekillerini incelerken sevk vesaikinin düzenlenme şeklinin ve nasıl gönderildiğinin son derece önemli olduğunu gözlemleyeceğiz.

1- PEŞİN ÖDEME (CASH PAYMENT)

Alicının mal bedelinin bir kısmını veya tamamını malın sevkiyatından önce göndermesi halinde ödeme peşin ödeme adını alır.İhracat anında peşin gönderilen oran belirtilerek bu oranın karşısına peşin ödeme olduğu belirtilir,geri kalan kısmı için ise, hangi ödeme şekli olduğu ifade edilir.

Peşin ödemenin tercih edilmesi iki sebebe dayalı olabilir;bunlardan ilki satıcının alıcıya güven duymaması olabilir ve risk almamak için mal bedelini peşin talep edebilir.İkinci sebep ise malı satan tarafın daha çok üretimi finanse edebilmek amacıyla, avans niteliğinde bir ön ödeme talep etmesi olabilir.bu tür ödemeler "prefinansman" adını alır. Peşin ödemeleri kambiyo mevzuatımız açısından da incelemek gerekmektedir.

Mevzuatımız açısından bir ithalatın peşin ödeme ile gerçekleştirilmesi halinde (döviz satım belgesine bağlanmak suretiyle) ; bu miktardaki ithalatın en geç 180 gün içerisinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir.Peşin ihracatlarda ise, bedelin gelmesi ve Döviz Alım Belgesi'ne (DAB) bağlanması halinde; bu tarihten itibaren 18 ay içerisinde ihracatın gerçekleştirilmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Bu ödeme şekli alıcı için en riskli ödeme şekli olup, satıcı açısından ise son derece avantajlıdır.

2- MAL MUKABİLİ ÖDEME (CASH AGAINST GOODS - CAG)

Bahse konu olan ihraç ürünlerinin alıcı emrine düzenlenmiş olan belgelerle ve serbest olarak gönderilmesi ve alıcının malın ithalinden sonra bedelini transfer etmesi durumuna mal mukabili ödeme adı verilir. Bu tür işlemlerde satıcının alıcının bedeli transfer edeceğine dair güveniyor olması gerekmektedir; zira Mal Mukabili ödemeler satıcı açısından büyük risk taşımaktadırlar. Alıcının mali durumunun bozulması veya kötü niyetli olması halinde bedeli transfer etmeyebilir.

3- VESAİK MUKABİLİ (CASH AGAINST DOCUMENTS – CAD)

İhracatçının ithalatçıyı yeterince tanımadığı hallerde tercih edilen ödeme şeklidir. Prosedürü iş akışı şeklinde inceleyecek olursak;

- İhracatçı ihracata konu olan eşyayı taşıyıcıya teslim eder,
- Vesaiki tanzim eder, (genellikle taşıma belgesi alıcının bankası adına düzenlenir)
- Malın alıcıya gönderimi sağlanır,
- Tanzim edilen sevk vesaiki satıcı tarafından, alıcının bankasına gönderilmek üzere kendi bankasına bir talimat ile teslim edilir,
- Vesaiki teslim alan satıcının bankası; bir ön yazı ile birlikte bu vesaiki alıcının bankasına kargo yolu ile gönderir,
- Vesaikin eline ulaştığı alıcının bankası; alıcıya ihbarda bulunur ve malın bedelini ödemesini ister, (vadeli ise poliçeyi imzalamasını ister)
- Alıcı (eğer caymadıysa) mal bedelini öder ve bankasının vesaiki kendisine teslim etmesini ister, (taşıma belgesi banka emrine ise; deniz yolu olması halinde konşimentonun ciro suyuyla, diğer hallerde ise talimatıyla bu belgeyi kendi adına çevirtirmiş olur)
- İlgili sevk vesaiki ile malı gümrüğünden çeker,
- Alıcı banka mal bedelini satıcının bankasına, oda satıcıya teslim eder ve alış esnasında DAB (Döviz Alım Belgesi) tanzim edilir.

Vesaik Mukabili ödeme şekli taraflar açısından tercih edilme olasılığı hayli yüksek bir ödeme şekli olup; riski de olabildiğince her iki taraf için de azaltıcı bir özelliğe sahiptir. Ancak alıcının cayabilme riski bu ödeme şeklinde de göz ardı edilmemelidir.

4- KABUL KREDİLİ ÖDEME

Mal bedelinin belli bir vadede ödenmesini taahhüt eden ve bu ödemeye bir poliçenin (draft) aracılık ettiği ödeme şeklidir. Bu kredi vesaik ile birlikte ibraz edilen poliçenin ithalatı ve ithalatçının bankası tarafından kabul edilmek suretiyle kullanılır.

5- AKREDİTİF (LETTER OF CREDIT – L/C)

Yukarıdaki ödeme şekillerinin tümünde ; riskin hep bir tarafta daha fazla taşındığını gördük. En az risk olduğunu düşündüğümüz Vesaik Mukabili'nde bile alıcının cayabileceği riskini göz önünde bulundurma zorunluluğu vardır. Risklerin mutlak surette eşitlendiği, tarafların birbirilerini bütünüyle tanımadan dahi ticaret yapabilecekleri, alıcıya cayma şansı taşımayan tek ödeme şekli olarak karşımıza akreditif çıkmaktadır.

Akreditif diğer ödeme şekillerinden farklı olarak taraflar arasındaki anlaşmanın küşat mektubu adı verdiğimiz ve bankalarca tanzim edilmiş bir tür sözleşmeye dayalıdır. Buna göre her iki tarafta mutlak surette bu metine göre hareket etmek durumundadırlar.

Özellikle ihracatçı gerçekleştireceği ihracatın tüm özellikleri açısından akreditif metnine (küşat mektubu) uygun hareket etme zorunluluğu bulunmaktadır, bu durum ithalatçı açısından dilediği şartları tayin etme ve satıcının da buna uyma zorunluluğunu ortaya koyar.

Böylelikle akreditif bir yandan da tarafları disipline etme özelliğini de beraberinde getirir; zira ihracatçı akreditifin hiç bir şekilde dışına çıkmamalıdır, oluşabilecek her hataya rezerv adı verilir ki; rezervlerin alıcı tarafından kabul edilmemesi halinde ihracatçının mal bedelini tahsil edebilmesi riskli hale gelir.

Akreditiflerde en az 4 taraf bulunmaktadır. Bunlar;

- Amir (Applicant) : İthalatçı firma
- Amir Banka (Issuing Bank) : Akreditifi açan banka
- Lehdar (Beneficiary) : Satıcı firma
- İhbar/Teyit eden banka (Advising/Confirming Bank) : Akreditifin açıldığını lehdara ihbar/teyit eden banka.

Akreditifler; Milletlerarası Ticaret Odası'nın 1 Temmuz 2007'den itibaren yürürlüğe girmiş olan ICC 600 versiyonuna göre uygulanır.

AÇMA ŞEKLİNE GÖRE AKREDİTİF TÜRLERİ

- **Dönülebilir Akreditif (Revocable Credit) :** Bu şekilde açılan akreditiflerde önceden uyarma veya ihbar yapılmaksızın amirin istediği an iptal veya tadil edilebilir. Ihbar eden banka tarafından tekiye anına kadar akreditif amir tarafından iptal edilebilir. Bu tip akreditifler alıcıya azami elastikiyet sağlarken satıcıyı mal bedelini tahsil etme problemi ile karşı karşıya bırakacağından tercih edilmeyen bir şekildir. (Kabili rücu) – (ICC 600'de bu madde kaldırılmıştır)
- **Dönülemez Akreditif (Irrevocable Credit) :** Bu akreditif akreditif vadesinden önce lehdarın rızası olmaksızın tadil veya iptal edilemez. Akreditifin lehdarı belirtilen koşullara uygun vesaiki ihbar eden bankaya ibraz ettiğinde vesaik bedelinin akreditifin ödeme metoduna göre kendisine dair akreditifi açan bankanın kesin bir taahhüdüne sahiptir. (Gayrikabili rücu)

Akreditif mektubunda yer alan bilgilere ilişkin açıklamalar

1. Amir Bankanın adı ve adresi. (Amir Banka genellikle ithalatçının kendi bankası olup, ithalatçının talimatı üzerine akreditifi açar.)
2. Akreditifle ilgili işlemleri içeren banka referans numarası
3. Akreditif vadesi
4. Akreditifi açtıran ithalatçının adı ve adres
5. İhracatçının (lehdar) adı ve adresi
6. Akreditifi ihbar eden bankanın adı ve adresi. Bu banka genellikle ihracatçının kendi bankasıdır.
7. Akreditifin tutarı ve döviz cinsi
8. Akreditifte belirtilen ödeme şekli
9. İhracatçının tam sipariş tutarının altında sevkiyat (kısmi sevkiyat) yapmasına izin verilip verilmediği
10. Malların bir araçtan diğerine aktarma yapılmasına izin verilip verilmediği
11. Malların nakliye firmasına teslim edildiği yer ve bunun için verilen en son tarih
12. Malların gönderildiği yerin adı
13. Banka tarafından ödeme yapılmadan önce ihracatçının bankasına sunması gereken belgelerin türü ve miktarına ilişkin liste
14. Akreditif vadesi içinde, nakliyeye ilişkin belgelerin verildiği tarihten itibaren diğer belirli belgelerin sunulması için verilen süre.

Akreditifte iş akışı ise şu şekildedir:

- Alıcı ile satıcı ticaretin gerçekleşmesi konusunda uzlaşmaya varırlar.
- Satıcı alıcının emrine; satışa ilişkin tüm şartları gösteren bir Proforma Fatura tanzim eder.
- Alıcı; gayri nakdi kredi limitinin mevcut olduğu bir bankaya müracaat ederek, proforma fatura ile birlikte [akreditif açma talimatı verir](#),
- Alıcının bankası akreditif metnini tanzim eder ve kontrol için müşterisine gönderir,
- Kontrollerden sonra oluşan küşat mektubu; proformada belirtilen bankaya swift yada telex yolu ile gönderilir.(Bazı akreditiflerde proforma üzerinde herhangi bir banka adı yazılmayabilir; bu durumda alıcının bankası kendi seçtiği bir bankaya küşadı yollar)
- Küşatın ulaştığı banka; metni müşterisine (ihracatçı) gönderir, ihracatçı ihbar tarihinden itibaren 5 işgünü içerisinde itiraz etme hakkına sahiptir.

- İhracatçı belirtilen şekilde ve zamanda yüklemeyi gerçekleştirir,
- Akreditife konu olan vesaiki akreditif vadesi içerisinde kendi bankasına teslim eder,(aksi belirtilmedikçe 21 gün)
- İhracatçının bankası 5 iş günü içerisinde söz konusu vesaiki inceleyerek rezerv tesbitini gerçekleştirir; varsa rezervlerin açıklamasını yapar, kendi açıklamaları ile birlikte en geç bu süre sonunda vesaiki alıcının bankasına gönderir,
- Alıcının bankası da aynı süre zarfında aynı işlemleri gerçekleştirir rezervlerin tesbitini tamamlar,
- Rezerv olmaması halinde alıcı ; eşyayı kabul etmek zorundadır,rezerv olması halinde ise banka tarafından rezervlerin kabul edilip edilmediği sorulur; alıcının onayı halinde rezervler kaldırılır,
- Sevk vesaiki alıcıya mal bedelinin ödenmesi mukabili teslim edilir (veya poliçe imzalatılır); alıcının mali durumu mal bedelini ödemeye müsait olmasa bile teyitsiz işlemlerde banka tarafından bu bedel tazmin edilmek durumundadır.
- Alıcı malı ithal eder, satıcı ise mal bedelinin kendi bankasına ulaşması ile parasını tahsil etmiş olur.

AÇMA ŞEKLİNE GÖRE AKREDİTİF TÜRLERİ

- **Teyitsiz Akreditif (Unconfirmed Credit)** : Ödeme yükümlülüğünün ithalatçı bankaca üstlenildiği ve satıcının bankasının herhangi bir teyit ekmediği akreditif türüdür. Bu tür akreditiflerde muhabir banka akreditifi lehdara sadece ihbar eder.
- **Teyitli Akreditif (Confirmed Credit)** : İhracatçının talebi doğrultusunda; ihbar eden banka (veya ayrı bir teyit bankası) kendi isteğiyle ve yüksek bir teyit komisyonu ile birlikte akreditifine teyidini ekleyebilir. Bu durumda ihracatçının rezervsiz bir vesaik teslim etmesi halinde, teyit bankası mal bedelini ödeme yükümlülüğünü peşinen kabul etmiş olur.

ÖDEME TÜRLERİNE GÖRE AKREDİTİF TÜRLERİ

- **İbrazda Ödemeli Akreditif (Sight Credit) :** Uygun vesaik ibrazında lehtara ödeme yapılmasını gerektiren ve uygulamada yaygın olarak kullanılan akreditif şeklidir.
- **Vadeli Poliçe ile Kullanılan Akreditifler (Acceptance Credit) :** Akreditifin vadeli olması halinde; alacak poliçeye bağlı hale getirilebilir. Akreditiflerde genellikle görüldükten veya konşimento tarihinden sonra (örneğin 90,120,180 gün) poliçelerin teyit eden banka veya amir banka üzerine keşide edilmeleri öngörülür.
- **Vadeli Akreditif (Deferred Payment Credit) :** Akreditifin öngördüğü vesaikin koşullara uygun şekilde ibraz edilmesi karşılığında, vesaik tutarının akreditifte belirlenen bir süre sonra lehdara ödeneceğini taahhüt eden bir akreditif türüdür. Diğerinden farklı olarak poliçe bulunmamaktadır.